

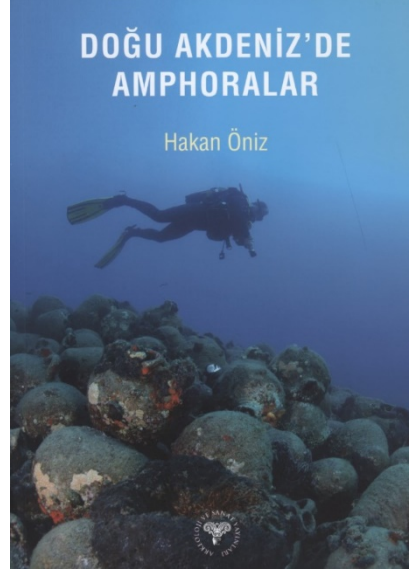
Hakan Öniz, *Doğu Akdeniz'de Amphoralar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Antalya 2016, 218 sayfa.

Mert Uğur KARA*

Daha önce Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Sualtı Arkeolojisi Anabilim Dalı'nın başkanlığını ve Selçuk Üniversitesi Sualtı Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin müdürlüğünü yürütmüş, geçtiğimiz aylarda ise Akdeniz Üniversitesi'ne geçmiş olan Doç. Dr. Hakan Öniz'in *Doğu Akdeniz'de Amphoralar* adlı kitabı, 2016 yılında Arkeoloji ve Sanat Yayınları'ndan çıktı.

Yirmi bir bölümden oluşan kitabın ana malzemesini, 2011-2015 yılları arasında Antalya İli'nin antik Likya, Pamphylia ve Batı Dağlık Kilikya bölgelerinde ve Doğu Dağlık Kilikya'nın bir bölümünü oluşturan Silifke'de, Hakan Öniz tarafından yürütülmüş arkeolojik sualtı çalışmalarından ele geçen amphoralar oluşturmaktadır. Araştırma evreni olarak seçilmiş adı geçen bölgeler, aslında Türkiye'nin Akdeniz kıyılarının büyük bir bölümünü -yaklaşık 600 km-kapsamakta ve Antik Doğu Akdeniz'in Türkiye kıyılarında kalan bölümünü oluşturmaktadır.

Kitabın ilk beş bölümünde çalışmaya dair bir giriş yapılmıştır. Antik Yunancadaki *amphi* (iki taraftan) ve *phoreus* (taşıyıcı-taşımak) sözcüklerinden türetilen ve Türkçeye *iki tarafından taşınan* şeklinde çevirebileceğimiz ve basitçe çift kulplu toprak testileri ifade eden amphora

* Arş. Gör., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, mertugurkara@trakya.edu.tr

kelimesinin geniş bir tanımlaması yapılmıştır. Amphoraların genel tanımından sonra ise çoğunlukla deniz ticaretinin bir depolama aracı olarak işlev gören bu testilerin ticari amphoralar olarak bilinmesinden bahsedilmiş, böylelikle de amphoraların ticaretle olan ilişkisine değinilmiştir. M. Ö. 9000'den başlayarak pişmiş toprak çanak çömleğin insan hayatına girişi, çömlekçi çarkının icadı, amphora benzeri ya da amphora olarak tanımlanmış, ilk kapların ortaya çıkışı ve ticari amphoraların uluslararası ticaretle ilişkilerine ana hatlarıyla kısaca değinilmiştir. Geleneksel seramik üretiminin 20. yüzyıla kadar canlı tutulduğundan bahsedilmiş, verilen örneklerle desteklenerek amphoraların yakın zamana kadar Akdeniz toplumlarının kültürlerinde edindiği yer ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Şarap, zeytinyağı ve balık sosu üçlüsü başta olmak üzere, zeytin, bira, reçine, sirke, tütülenmiş kuş vs. gibi amphoraların içlerinde taşınan ürünler, altıncı bölümün konusu olmuştur. Bu bölümde antik kaynaklardan da yararlanılarak Antik Çağ ticaretinde amphora ile taşınan ticari emtianın çeşitleri ve öneminden bahsedilmiştir.

Yedi, sekiz ve dokuzuncu bölümlerde çoğunlukla ticari amphoralarda görülmekte olan grafiti, dipinti, resim ve mühürler anlatılmış, daha sonra şarap yapımı ve amphora ilişkisi üzerinde durulmuştur. Grafiti ve dipintilerden elde edilebilecek arkeolojik verilerin alfabetik bilgiler, mesajlar ve listeler, sevilen ve sevilmeyen isimler, alıcı ya da satıcıya ilişkin adlar, sayısal veriler, mülkiyete dair işaretler ve ithaf veya davete ilişkin işaretler olabileceği gibi kapasite, dara, tarih, içerik ve bağlantılar gibi ticari notlar, vergi notları ve Hristiyanlıkla ilgili işaret ve resimler de olabileceği ifade edilmiştir. Ardından bu veriler kazı, araştırma ve tahliller sonucunda çıkan verilerle harmanlanarak antik ticarete dair sağlayabilecekleri önemli bilgiler anlatılmıştır. Daha sonra Antik Çağ'da şarap yapımının yöntem ve ilkeleri ve şarap üretiminin ticari amphoralarla olan ilişkisi açıklanmıştır.

Onuncu bölümden on dördüncü bölüme kadar artan ticari ilişkiler ve bağlantılar sayesinde amphora formlarında meydana gelen tektipleşmeler ve bunu takip eden taklit üretimlere değinilmiş, daha sonra içeriklerine ve kültüre göre amphoraların kapatılma, taşınma yöntemleri ve amphora kaideleri anlatılmış ve amphora fırınları hakkında genel bilgiler verilmiştir.

On dördüncü ve on beşinci bölümlerde, Öviz'in araştırma evreni olarak seçtiği Likya, Pamphylia ve Kilikya bölgelerindeki bilinen amphora fırınları ve bu bölgelerde ele geçen, üretilen ya da üretilmiş olduğu düşünülen amphora tipleri hakkında kısaca bilgiler verilmiş, olası amphora fırınları tartışılmış ve ek olarak Kuzey Levant ve Hatay bölgesindeki bilindik amphora fırınları anlatılmıştır.

Kitabın on altıncı bölümünde antik Likya, Pamphylia ve Kilikya kıyılarında, Hakan Öviz başkanlığında yapılmış sualtı araştırmaları açıklanmıştır. Kitaba konu olan amphora yüklü gemi batıkları, harita ve grafikler yardımıyla açıklıkla verilmiş, hava fotoğrafları ve incelenmeleri, sonarlar aracılığıyla yapılan taramalar ve arkeolojik verilerin gelebileceği bölgelerde yapılan aletli dalışların da aralarında bulunduğu, söz konusu bölgede uygulanmış arkeolojik sualtı araştırma yöntemleri hakkında açıklayıcı bilgiler sunulmuştur.

On yedinci bölümden yirmi birinci bölüme kadar, öncelikle kitabın konusu olan ve Öviz tarafından 2011-2015 yılları arasında Likya, Pamphylia ve Kilikya kıyılarında yapılan araştırmalarda ele geçen amphoraların, ardından destekleyici ve ek veriler olarak Antalya Müzesi depolarında ve Aydın Aytuğ koleksiyonunda yer alan amphoraların geniş bir kataloğu verilmiştir. Daha sonra, yapılan çalışmalar kapsamında henüz bulunmamış Akdeniz ticari amphoralarının örnek bir kataloğu ve kitapta bahsi geçen ülkeler, bölgeler ve kentlerin yer aldığı bir harita verilmiştir.

Öviz'in sade ve anlaşılır bir dille kaleme aldığı *Doğu Akdeniz'de Amphoralar* başlıklı eseri, genel olarak amphoralar hakkındaki bilgileri ve Akdeniz'de bilinen çoğu amphora tipini ele almaktadır. Yayınevinin kuşe kağıtta basarak çıkardığı kitap, açıklayıcı bilgilere ve nitelikli görsellere sahiptir. Öviz, katalog kısımlarında her bir amphora için genel bilgilerin yanında kaynakça da sunmayı ihmal etmemiştir. Özellikle akademik açıdan amphoralarla, deniz ticaretiyle, Doğu Akdeniz'le ya da sualtı araştırmalarıyla yolu kesişen bilim gönüllüleri açısından Öviz'in eseri, bir başvuru kitabı niteliğindedir.